

УДК 81'367:741.5:32

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-14>

Юлія ФЕДІК

аспірантка кафедри прикладної лінгвістики, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0009-0001-6771-5647

Бібліографічний опис статті: Федік, Ю. (2023). Кореляція вербальних та невербальних засобів у сучасних американських політичних масмедійних карикатурах. *Актуальні питання іноземної філології*, 19, 88–95, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-14>

КОРЕЛЯЦІЯ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ МАСМЕДІЙНИХ КАРИКАТУРАХ

У статті проаналізовано кореляцію вербальних та невербальних засобів у сучасних англомовних масмедійних політичних карикатурах. Завдяки комп'ютерним технологіям засоби масової інформації стали мультимодальними, що дозволяє їм одночасно використовувати різні знакові системи, такі як текст, графіку, аудіо та відео. Це суттєво підсилює вплив інформації, оскільки вона сприймається реципієнтами комплексніше та емоційніше. Доступність і простота використання різноманітних систем комунікації та соціальних мереж також сприяють поширенню інформації.

Незважаючи на технологічні досягнення у сфері сучасних медіа, жанр політичної карикатури, який зародився ще в XVI столітті, не лише не витіснений із сучасного інтернет-простору, але й, навпаки, здебільшого актуалізує свою роль, активно наповнюючи журналістські матеріали, редакційні сторінки та навіть цілі вебсайти.

Виявлено, що графічні та вербальні елементи мультимодальних політичних масмедійних карикатур взаємодіють між собою логічно, часто доповнюючи один одного. Вони можуть виконувати однакові, різні або одночасно декілька функцій, що сприяє декодуванню змісту повідомлюваного.

У роботі охарактеризовано кореляцію вербальних та невербальних компонентів у сучасних політичних масмедійних карикатурах. Установлено такі типи кореляцій: паралельну (вербальний та невербальний компоненти підсилюють один одного, створюючи єдине ціле); комплементарну (вербальний та невербальний компоненти доповнюють один одного, забезпечуючи краще розуміння карикатури); нульову (вербальний та невербальний компоненти не взаємодіють один з одним, і реципієнт сам інтерпретує зміст карикатури). Аналіз ілюстративного матеріалу мультимодальних політичних масмедійних карикатур засвідчив, що основна функція політичної масмедійної карикатури – критика політичних подій, рішень або вчинків політичних діячів.

Ключові слова: мультимодальний текст, кореляція, вербальні та невербальні компоненти, політична карикатура, функційність.

Yuliia FEDIK

Postgraduate student at the Applied Linguistics Department, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave., Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0009-0001-6771-5647

To cite this article: Fedik, Yu. (2023). Koreliatsiia verbalnykh ta neverbalnykh zasobiv u suchasnykh amerykanskykh politychnykh masmediinykh karykaturakh [Correlative features of verbal and non-verbal components in contemporary political mass media cartoons]. *Current Issues of Foreign Philology*, 19, 88–95, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-14>

CORRELATIVE FEATURES OF VERBAL AND NON-VERBAL COMPONENTS IN CONTEMPORARY POLITICAL MASS MEDIA CARTOONS

The article analyzes key studies of the functional and correlative features of contemporary English mass media cartoons. The development of computer technologies has led to multimodal mass media, which use a variety of sign systems, including text, graphics, audio, and video. This significantly enhances the impact of the information, as it is perceived by recipients in a more complex and emotional way. The availability and ease of using various communication systems and social media also assist to spread information.

Despite technological advances in the field of modern media, the genre of political cartoon, which originated in the 16th century, has not only displaced from contemporary online publications, but on the contrary, has generally increased its presence, actively filling journalistic materials, editorial pages, and even entire websites.

It has been identified that the graphic and verbal elements of multimodal political mass media cartoons interact logically with each other, often complementing one another. They can perform similar, different, or multiple functions simultaneously, facilitating the decoding of the entire message.

The paper provides examples of the correlation between verbal and non-verbal components in political cartoons. The following types of correlations have been identified: parallel (verbal and non-verbal components reinforce each other, creating a unified whole); complementary (verbal and non-verbal components complement each other, providing a more comprehensive understanding of the cartoon); zero (verbal and non-verbal components do not interact, and the recipient interprets the content of the cartoon independently). The analysis of illustrative material in multimodal political cartoons reveals that the primary function of political cartoons is to criticize of political events and decisions or actions of politicians.

Key words: multimodal text, correlation, verbal and non-verbal components, political cartoons, functionality.

Актуальність проблеми. Політична карикатура слугує дзеркалом реакції суспільства на ті чи інші події. Резонансні явища спочатку отримують певну суспільну оцінку, яка пізніше з'являється у вигляді карикатури чи циклу карикатур на сторінках друкованих чи електронних видань. Традиційними мішенями діяльності карикатуристів є політична сфера, самі політики, їхні родичі та інші персонажі з ними пов'язані, політичні рішення, важливі суспільні події, які тим чи іншим чином впливають на життя населення. Звичайно, масштаб віддзеркалення проблеми чи події залежить від резонансу події та популярності залучених персонажів: дуже відомі, але в окремих регіонах події чи явища не обов'язково будуть зрозумілі всім американцям. Тому, окрім вже згаданого в роботі широкого контексту, розуміння ситуації, багато в чому залежить від масштабу події. Зазвичай, локально резонансні новини охоплюють регіональні масмедійні ресурси; події та явища загальнонаціональної важливості подають як великі, так і локальні новинні агенції. Жанр політичної карикатури є інтегральним в друкованих й інтернет-виданнях не залежно від їхнього розміру, що свідчить, передусім, про надзвичайно важливу роль політики у житті американського суспільства, а по-друге, про величезну популярність карикатури як жанру образотворчого мистецтва, яке виконує низку важливих функцій завдяки варіативності вербального й невербального компонентів.

У сучасному масмедійному середовищі політична масмедійна карикатура постає як повноцінна мультимодальна різнорідна за структурою та функційним навантаженням комунікативна одиниця, яка за умови продуманого та вдалого планування здатна впливати на свідомість реципієнта. Невербальні складники у цьому процесі, можуть по-різному корелю-

вати із вербальною складовою та виконувати низку, а часто, одночасно й декілька функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціонування та кореляції вербального й невербального складників в різножанрових мультимодальних текстах займалися вітчизняні та зарубіжні науковці: Н. Град, Ю. Кононець, Л. Макарук, Ю. Заблоцький, О. Скрипник, Н. Ситнік, О. Світліковська, К. Томпсон, Е. Моралес, Р. Барт та ін.

Мета дослідження – окреслити типи кореляцій між вербальним та невербальним компонентами у мультимодальних політичних масмедійних карикатурах та описати їх функційні особливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на те, що вербальний та невербальний модули суттєво відрізняються один від одного, як і процеси і канали їхньої обробки, в політичній масмедійній карикатурі ці елементи тісно інтегровані в плані форми і значення. Кореляція вербальних і невербальних елементів мультимодальних карикатур залежить від зв'язків між текстом і зображенням [1, с. 37].

Очевидно, що в одних ситуаціях знаки різних семіотичних систем не є взаємозалежними і лише доповнюють або дублюють один одного. В інших – інформацію представлену одним із складників не можливо декодувати ізольовано; один із компонентів суттєво залежить від іншого.

Р. Барт порівнював зв'язки між складниками мультимодального тексту із семантичними значеннями зв'язками вербальних елементів, виокремлюючи денотативне і конотативне значення невербальних компонентів, які в поєднанні з вербальною інформацією, можуть утворювати різні логіко-семантичні залежності [3, р. 40]. Якщо вербальний і невербальний

елементи дублюють один одного і можуть повною мірою передавати зміст повідомлюваного, йдеться про паралельну кореляцію, якщо ж певна залежність існує – кореляцію вважають комплементарною [3, р. 39].

Комплементарний тип кореляції відрізняється залежно від того, який із елементів частково залежить від іншого. Адже в одних випадках основну інформацію передають за допомогою тексту, а зображення лише доповнює або ілюструє зміст, чи його окрему частину, наприклад стаття з енциклопедії чи визначення в довіднику, дубльоване зображенням. Відповідно, в інших випадках основна інформація може бути представлена на рисунку, на якому є вербальний елемент, який пояснює чи уточнює графічний складник або якийсь його компонент, наприклад карта, графік, схема тощо із заголовками, надписами, коментарями.

Комплементарний тип залежності в площині логіко-семантичних зв'язків між вербальним і невербальним складником Р. Мартінек та Е. Салвей демонструють на прикладі головного і підрядного речень і поділяють їх на три типи: уточнення (*elaboration*), розширення (*extension*) та підсилення (*enhancement*) [5, р. 342]. У випадку уточнення один із елементів конкретизує значення іншого, надаючи детальніші відомості. У випадку розширення, залежний елемент містить додаткову інформацію про значення іншого. Під підсиленням розуміють процес заміни одного елемента іншим шляхом модифікації місця, часу причини та характеристик.

Дослідження вербальної комунікації в системно-функційній площині розпочалися у ХХ столітті і налічують чималий арсенал наукових доробків. Серед базових функцій вербальних засобів стандартно виокремлюють інформативну, експресивну, апелятивну,

контактовстановлюючу, метамовну, поетичну функції [4, р. 350]. Усі ці функції загальновідомі, ними послуговуються задля досягнення різних цілей.

У цілому, науковці зазначають, що графічні засоби у структурі мультимодальних текстів можуть виконувати такі функції: атрактивну, інформативну, експресивну, естетичну, символічну, ілюстративну, аргументативну, евфемістичну [2, с. 149]. Очевидно, що певні функції трапляються частіше ніж інші, а в більшості випадків деякі з них будуть репрезентовані одночасно.

Дослідник К. Томпсон виділяє такі функції політичної карикатури: інформаційну, сатиричну, пропагандистську, естетичну [6, р. 11]. Важливо зазначити, що функції політичної масмедійної карикатури змінюються залежно від політичного режиму та інших факторів. Розглянемо докладніше функції та типи кореляцій американських політичних масмедійних карикатур та їх складників (вербальних та невербальних).

Кожну Президентську кампанію в США активно висвітлюють масмедійні засоби різного масштабу, й, очевидно, що основні події віддзеркалено у політичних карикатурах. Кандидатів від різних партій часто змальовують в образах віслюка й слона. Часто натрапляємо на зображення персонажів із характерними рисами обличчя кандидатів, які іноді супроводжують надписи на елементах одягу. Президентські перегони отримали безліч порівнянь і метафоричних переносів. У класичному варіанті зображують віслюка й слона, які недружно налаштовані по відношенню один до одного, що видно з виразу їхніх обличчя (рис. 1) або займають відверто ворожу позицію один до одного (рис. 2). Зображення супроводжують американською символікою, відповідними для

Рис. 1 [7]

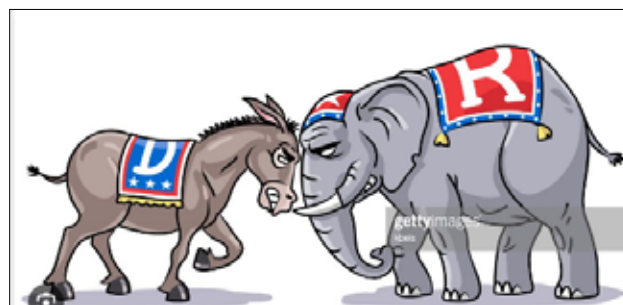

Рис. 2 [8]

кожної партії кольорами та графемами-ідентифікаторами.

Вибори Президента США – це політична боротьба за найвищу в країні посаду. Саме тому, досить часто Президентські кампанії різних років передають шляхом їх порівняння з різними видами спорту. Оскільки вибори також називають перегонами, на сторінках інтернет-видань часто можемо побачити порівняння їх з бігом, в якому беруть участь основні претенденти в образі відповідних тварин (рис. 3) або декілька учасників, ідентифікувати яких можна за характерними ознаками зовнішності та надписами на футболках (рис. 4).

У масмедійному просторі поширені порівняння виборів і з іншими видами спорту, які передбачають індивідуальну чи командну конкуренцію. Так, натрапляємо на аналогію з перетягуванням канату (рис. 5); бадмінтоном (рис. 6), бейсболом (рис. 7) тощо. Більшість таких карикатур не містять взагалі або містять мінімальний обсяг вербальних елементів, яким характерна паралельна кореляція з невербальним складником. Уважаємо це зрозумілим для пересічного громадянина США на момент відповідних подій, що суттєво не змінює загальне значення карикатури. Основна їхня функція – повідомити громадян про виборчу кампанію, натякаючи паралельно, що незважаючи на всю зовнішню

толерантність і пристойність, політичні баталії – це безкомпромісна конкуренція, де, як і в спорті, один з учасників неминуче програє іншому, адже перше місце лише одне.

Надзвичайно популярною спортивною метафорою для Президентських виборів США є боксерський поєдинок. Часто натрапляємо на зображення лише боксерських рукавичок опонентів маркованих відповідними кольорами (червоний – республіканці, синій – демократи), які мають американські елементи символіки (зірочки, стрічки); іноді на рукавички наносять символи політичних партій (рис. 8) або надають їм форму обличчя кандидатів (рис. 9). Такі зображення рідко супроводжують вербальними складниками, адже поєднання символів і кольорів на них дає чітке розуміння того, що вони ілюструють, а саме боротьбу за посаду Президента країни між представниками від Республіканської та Демократичної партій.

Проаналізованим карикатурам характерний комплементарний тип кореляції між вербальним і невербальним складником. Хоча на рис. 9, загальний зміст карикатури не зміниться докорінно без відповідних надписів, адже навряд чи можна уявити, що освідченні й політично свідомі громадяни Сполучених Штатів не знали, що у 2016 році основними претендентами на пост Президента США були Дональд Трамп і Хіллари Клітон.

Рис. 3 [9]

Рис. 4 [10]

Рис. 5 [11]

Рис. 6 [12]

Рис. 7 [13]

Рис. 8 [14]

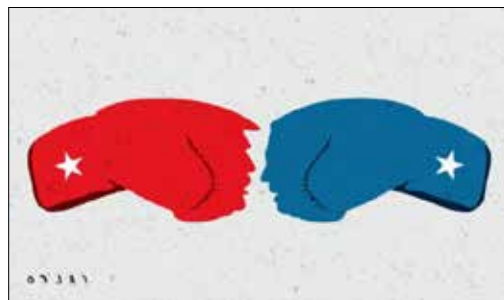

Рис. 9 [15]

Жорсткої критики з боку масмедіа зазнали і кандидати Президентської кампанії 2016 року Дональд Трамп і Хілларі Клінтон. Окрім взаємних звинувачень, постійних скандалів навколо обох та мало змістовних передвиборчих програм, кандидати своїми висловлюваннями зуміли посварити американських громадян. Мотив розколу нації навпіл було відображено численними карикатурами, на яких претенденти у той чи інший спосіб роз'єднують країну. Традиційно протилежні табори представлені або у вигляді тварин-символів обох партій (рис. 10) або карикатурних героїв з характерними рисами зовнішності політиків (рис. 11). На зображеннях видно, як сторони будують стіну не лише між своїми партіями, але й між своїми прихильниками. Кольори, графеми та передвиборча атрибутика допомагає чітко ідентифікувати сторони конфлікту й контекст. Завдання цих карикатур – продемонструвати негативне ставлення суспільства до передвиборчої риторики політиків, яка розділяє країну. На рис. 12 бачимо як герой, схожий на Дональда Трампа зовні, розколює навпіл поліно, яке має форму латинської графеми “f”, з якої починається назва соціальної мережі «Фейсбук».

У такий спосіб продуцент карикатури намагається передати невдоволення через дописи Дональда Трампа у соціальній мережі, які теж

сприяють розколу нації. Усі три карикатури слугують ілюстрацією до статей на відповідну тематику в журналі “*The Economist*” 2016 року. Варто зазначити, що супроводжуючи друковані тексти, політичні карикатури, окрім очевидної сатиричної, відмінно виконують й атрактивну функцію. Композиція карикатур чітко передає текст статей, тому вважаємо, що тип кореляції між невербальними (зображення карикатури) і вербальними складниками є паралельним. Звичайно, не варто очікувати, що деталі й аргументи, якими наповнюють журналісти свої тексти, можна повною мірою декодувати із зображень. Проте, очевидно, що статті з таким графічним супроводом реципієнт помітить раніше, а візуальний образ надійно закріпить зафіксовані у текстовому форматі тези.

Тема виборів є однією з центральних в проаналізованому масиві ілюстративного матеріалу, адже саме ця подія визначає порядок денний розвитку країни на чотири роки вперед. У всіх наведених вище прикладах продемонстровані карикатури відіграють інформативну, сатиричну, атрактивну функції. Незважаючи на те, що карикатура має на меті висміяти об'єкти зображення, насправді, не всі проаналізовані зображення виконують цю функцію. Є чимало досить нейтральних в комічному сенсі карикатур, які сигналізують про факт наближення чергових

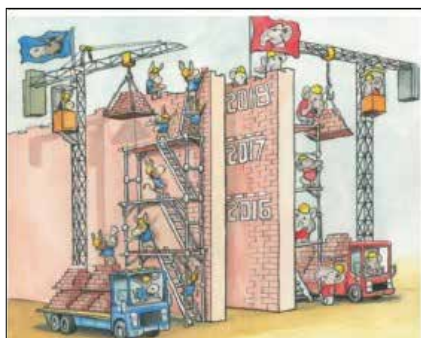

Рис. 10 [16]

Рис. 11 [17]

Рис. 12 [18]

виборів у країні. Траплялися також й зовсім не смішні карикатури, які мають на меті застерегти від бездумного захоплення політичними іграми, пророкуючи катастрофічні наслідки.

Зауважимо, що карикатури виконують атрактивну функцію, коли слугують ілюстраціями до більших за обсягом статей. Уникаючи вербального супроводу, продуцент має дуже ретельно продумати деталі зображення, замаскувавши частину інформації, щоб фінальний карикатурний ребус викликав певний інтерес через складний комплекс сенсів і, разом з тим, не був занадто складним для декодування.

Кампанія 2016 року – одна з найбрудніших і найскандальніших в історії США. Однією причиною критики кандидатки від Демократичної партії став скандал, пов'язаний із розслідуванням її електронного листування з особистої пошти, з якого випливало, що, перебуваючи на посаді державного секретаря, вона використовувала службове становище в інтересах фонду родини Клінтонів. Масмедійне середовище поповнилося великою кількістю карикатур на цю тему після того, як справу почало розслідувати ФБР.

Об'єктом жорсткої критики став не стільки сам факт використання службового становища, скільки неадекватна реакція політикинї на цю справу та її подальша поведінка. На рис. 13 зображено інспекторів ФБР з плакатом *“Investigate Hillary's e-mail”*, надпис на якому закликає розслідувати справу переписки Хілларі Клінтон, у цей самий час сама кандидатка клацає пальцем по екрану телефону. Надпис у вигляді словосполучки одного з інспекторів *“I THINK SHE IS TRYING TO DELETE US”* має подвійне значення. Зазвичай, кожен, хто володіє англійською мовою, швидше за все, зрозумів це речення так: «Я думаю, вона намагається нас видалити», що вказує на заперечення кандидаткою будь-яких зловживань і перешкоджання

розслідуванню, проте лексема *“delete”* написана червоним кольором, усі графеми у словосполучці великі, а займенник *“US”* у такому вигляді може слугувати омонімом до абрєвіатури *“US”* в значенні *“United States”*. У такому випадку речення набуває іншого змісту і може бути прочитане як: «Вона намагається знищити Сполучені Штати». Очевидно, що продуцент зумисно залишає простір для подвійного розуміння повідомлення карикатури, адже в підсумку стає зрозуміло, що адресат зображення намагається сказати, що перешкоджання слідству з боку Хілларі Клінтон «руйнує» демократичні принципи держави у плані рівності всіх громадян перед законом.

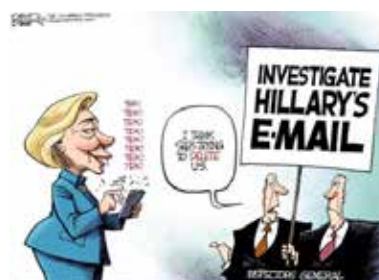

Рис. 13 [19]

«Поштовий скандал» Хілларі Клінтон супроводжувала низка карикатур, на яких увесь комплекс подій, пов'язаних з ним, репрезентував символ електронної пошти (@). Відсутність інших вербальних елементів на таких зображеннях могла ускладнювати розуміння змісту для реципієнтів, які не чули про цю ситуацію, проте для людей в контексті різні варіації обігравання цього символу надавали загальному змісту ледь помітних, проте витончених акцентів. На рис. 14 символ «@» «ліг тягарем» на плечі Хілларі Клінтон на її шляху до Білого дому; на рис. 15 він перетворився на «американські гірки» її виборчої кампанії, про що свідчить логотип на вагонетці; а на рис. 16 він перетворився на «зашморг на шії» політикинї.

Рис. 14 [20]

Рис. 15 [21]

Рис. 16 [22]

Рис. 17 [23]

Рис. 18 [24]

Рис. 19 [25]

Рис. 20 [26]

Справжнім героєм політичних карикатур двох попередніх Президентських кампаній став представник від Республіканської партії Дональд Трамп.

Карикатурна феєрія на Дональда Трампа впродовж кампанії 2020 року поповнилася величезною кількістю мотивів на тему неефективної боротьби адміністрації Дональда Трампа з пандемією коронавірусу, внаслідок якої померли сотні тисяч американців, закрилися тисячі підприємств, рівень безробіття перевищив показники часів Великої Депресії, а падіння ВВП досягло рекордних з часів Другої світової війни значень. Масмедійне середовище просто рясніло карикатурами, які поєднували молекулу коронавірусу та голову Дональда Трампа у різних варіаціях, висміюючи в такий спосіб неадекватну реакцію очільника країни на смертельну загрозу (рис. 17–20). Більшість таких зображень могли не містити вербальних елементів, негативне ставлення до діяльності очільника країни зрозуміло і без того.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Більшість ілюстративного матеріалу скла-

дають карикатури з відповідних розділів інтернет-медіа або з сайтів карикатур, які професійно висміюють зображені події. Атрактивну функцію в оточенні інших таких зображень простежити важко. Очевидно, що кожна карикатура привертає увагу, проте не наскільки довго реципієнт декодуватиме зміст залежить від загальної структури та komponування. Надто прості, прямі й примітивні малюнки не будуть цікавити реципієнта, тому продуценти намагаються створити складний сюжет, який має викликати інтерес. Більшості проаналізованих карикатур притаманний комплементарний, рідше паралельний тип кореляції між вербальним і невербальним елементами. Поширеними є також виключно графічні зображення, більшість з яких добре продумана і в контексті відповідного історичного проміжку не складає проблем у процесі декодування.

Перспективним вважаємо аналіз англomовних політичних масмедійних карикатур з метою розуміння того, як вербальний та невербальний компоненти корелюють між собою та впливають на сприйняття карикатури реципієнтами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Марченко В. В., Нікитюк М. О. Структурні особливості полікодового рекламного тексту. *Молодий вчений*. 2018. № 7. С. 436–439.
2. Світліковська О. А. Вербальні й невербальні засоби актуалізації соціокультурних цінностей британців та американців (на матеріалі англomовних масмедійних текстів) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2021. 303 с.
3. Barthes R. *Image. Music. Text*. London : Fontana, 1977. 220 p.
4. Jacobson R. *Linguistics and Poetics* / In T. Sebeok, ed., *Style in Language*, Cambridge, MA : M.I.T. Press, 1960. P. 350–377.
5. Martinec R., Salway A. A system for image–text relations in new (and old) media. *Visual Communication*. Vol. 4(3), 2005. P. 337–371.
6. Thompson K. *The multimodal cartoon: A new approach to the analysis of political cartoons*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2011. 192 p.

REFERENCES:

1. Marchenko V. V. & Nikytiuk M. O. (2018) Strukturni osoblyvosti polikodovogo reklamnogo tekstu. [Structural Features of Polycode Advertising Text]. *Molodyi Vchennyi*, 7, С. 436–439. [In Ukrainian].
2. Svitlikovska O. A. (2021) Verbalni y neverbalni zasoby aktualizatsii sotsiokulturnykh tsinnostey brytantsiv ta amerykantsiv (na materialy anhlomovnykh masmediinykh tekstiv) [Verbal and non-verbal means of actualizing

sociocultural values of the British and Americans (based on English masmedia texts)]. Diss. Cand. of Phil. Sciences. Zaporizhzhia, Ukraine. 303 c. [In Ukrainian].

3. Barthes R. (1977) *Image. Music. Text*. London, UK: Fontana. 220 p.

4. Jacobson R. (1960) *Linguistics and Poetics*. In T. Sebeok (Ed.), *Style in Language*, Cambridge, MA: M.I.T. Press. P. 350–377.

5. Martinec R. & Salway A. (2005) A system for image–text relations in new (and old) media. *Visual Communication*. 4(3), P. 337–371.

6. Thompson K. (2011) *The multimodal cartoon: A new approach to the analysis of political cartoons*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan. 192 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

7. *Fulcrum*. *Friendly fire: Interparty fighting ensues to find the next president*. URL: <http://surl.li/otoes> (дата звернення 15.09.2023).

8. *Fulcrum*. *The political circus returns to town*. URL: <https://cutt.ly/ewGzPbx0> (дата звернення 15.09.2023).

9. *BIGSTOCKPHOTO*. *Politics*. URL: <https://cutt.ly/XwGzSzPVy> (дата звернення 15.09.2023).

10. *Scholastic*. *Classroommagazines*. URL: <http://surl.li/otoih> (дата звернення 15.09.2023).

11. *WSJ*. *Opinion*. *The Trump Republicans' Lessons for Democrats*. URL: <https://cutt.ly/hwGzG5Ot> (дата звернення 15.09.2023).

12. *Cartoonstock*. *Politics*. URL: <https://bitly.ws/39Lv> (дата звернення 15.09.2023).

13. *The Boston Globe*. *Biden and Zelensky compare notes*. URL: <https://cutt.ly/6wGEoWWW> (дата звернення 15.09.2023).

14. *Cartoon Movement*. *Fight in Ohio*. URL: <http://surl.li/otoma> (дата звернення 15.09.2023).

15. *Cartoon Movement*. *Trump vs Biden*. URL: <http://surl.li/otonc> (дата звернення 15.09.2023).

16. *The Economist*. *United States*. URL: <https://cutt.ly/gwGzCDCu> (дата звернення 15.09.2023).

17. *The Economist*. *No happy ending*. URL: <https://cutt.ly/kwGzV1dt> (дата звернення 15.09.2023).

18. *The Economist*. *The people v the people*. URL: <http://surl.li/otorg> (дата звернення 15.09.2023).

19. *The Mercury News*. *Cartoons: Hillary Clinton's emails*. URL: <https://11l.ink/JKlds> (дата звернення 15.09.2023).

20. *Cartoonstock*. *President Hillary Clinton*. URL: <https://11l.ink/28sVq> (дата звернення 15.09.2023).

21. *Cartoon Movement*. *Hillary Clinton*. URL: <http://surl.li/otqer> (дата звернення 15.09.2023).

22. *Cartoon Movement*. *Hillary Clinton*. URL: <https://11l.ink/cKGpy> (дата звернення 15.09.2023).

23. *Cartoon Movement*. *Corona storms the Trump election campaign*. URL: <https://cutt.ly/rwGcQgO2> (дата звернення 15.09.2023).

24. *Cartoon Movement*. *The coronavirus affected by Trump*. URL: <http://surl.li/otrtd> (дата звернення 15.09.2023).

25. *Cartoon Movement*. *Trump Will Overcome*. URL: <https://cutt.ly/EwGcmp5H> (дата звернення 15.09.2023).

26. *Cartoon Movement*. *Carefree*. URL: <https://11l.ink/zJ84A> (дата звернення 15.09.2023).